

Wartość, piękno i dobro przyrody nieożywionej

I. PROSPEKT WARTOŚCI

1.1. CEL OGÓLNY

Zdolność postrzegania i kojarzenia

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Umiejętność obserwacji

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Poszanowanie przyrody nieożywionej

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Materialny związek człowieka z przyrodą nieożywioną.
- Zmiany spowodowane przez cywilizację (budowa miast, przemysł, projekty techniczne, komunikacja, utylizacja odpadów) zmieniają przyrodę nieożywioną.

- Piękno naturalnych środowisk geograficznych: gór, mórz, jezior.

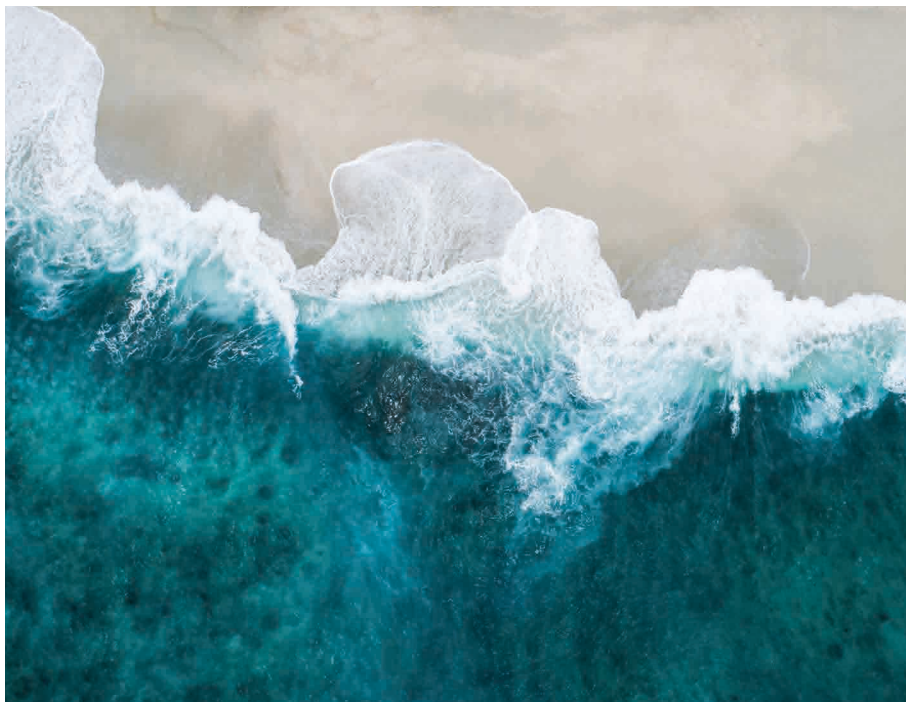
1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Istnieje materialny związek pomiędzy mną a światem przyrody nieożywionej.
- Niszcząc środowisko naturalne wokół siebie, niszczymy samego siebie.
- Środowisko naturalne jest dziedzictwem wszystkich ludzi i wszystkich pokoleń.

Zasady

- Bacznie obserwuję i analizuję, co niszczy środowisko naturalne, w którym żyję.
- Mam świadomość, w jaki sposób środowisko naturalne wpływa na charakter społeczności, które w nim żyją.
- Uczestniczę w organizowaniu projektów dążących do ochrony przyrody nieożywionej.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Ochrona przyrody realizuje się poprzez działania ludzkie.
- Bogactwo i zasoby przyrody nieożywionej są dla wszystkich ludzi i wszystkich pokoleń¹.
- Przyroda nieożywiona jest podstawą przyrody ożywionej.

Zasady

- Dostrzegam bogactwo i niepowtarzalność przyrody.
- W swoich działaniach i w swojej pracy zawodowej zawsze biorę pod uwagę ochronę przyrody.
- Ukazuję innym otaczające mnie piękno przyrody.

1.7. ZADANIA DLA PRZEDSZKOLA, WYCHOWAWCY

Normy

- Istnieje stały i trwały związek przyrody nieożywionej z ożywioną.
- Środowisko nieożywione należy poznawać, badać i udostępniać te wyniki uczniom.
- Człowiek ma potężny wpływ na cały świat dzięki osiągnięciom nauki i działaniom przemysłowym.

Zasady

- Organizuję wycieczki krajoznawcze, aby poznać bogactwo natury nieożywionej.
- Ukazuję niszczący wpływ człowieka na przyrodę nieożywioną.
- W szkole realizuję programy ochrony przyrody nieożywionej.

¹ „Ochrona środowiska stanowi wyzwanie dla całej ludzkości: chodzi o wspólny i powszechny obowiązek poszanowania zbiorowego dobra, przeznaczonego dla wszystkich, i uświadomienie sobie, że nie można bezkarnie używać różnego rodzaju bytów, żyjących czy nieożywionych – składników naturalnych, roślin, zwierząt – w sposób dowolny, jedynie według własnych potrzeb gospodarczych. Jest to odpowiedzialność, która musi dojrzewać ze względu na globalny zasięg obecnego kryzysu ekologicznego i że w uniwersalnym porządku ustalonym przez Stwórcę wszystkie byty wzajemnie od siebie zależą: należy brać pod uwagę naturę każdego bytu oraz ich wzajemne powiązanie w uporządkowany system, którym właśnie jest kosmos”. KNSK 466.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizacja wycieczek krajoznawczych², projekcje filmów przyrodniczych, konkursy plastyczne i tematyczne quizy są doskonałymi sposobami na poszerzanie horyzontów dzieci pod względem znajomości bogactwa naturalnego własnego kraju, a także odleglejszych zakątków świata.

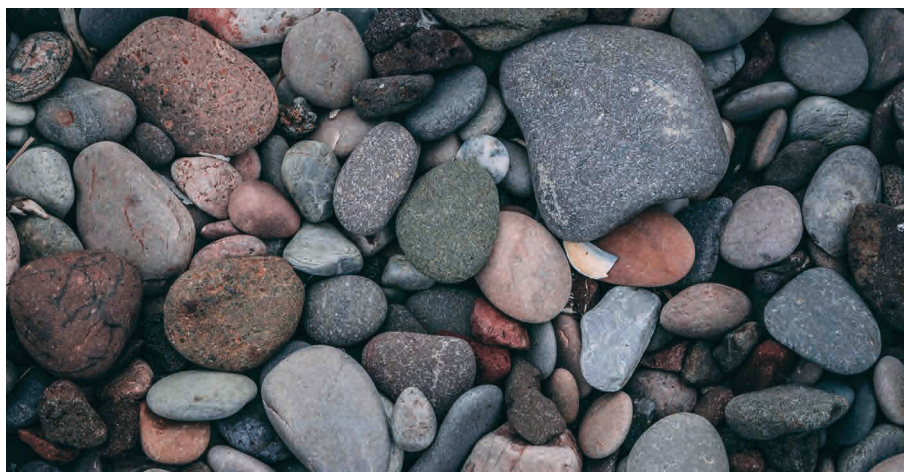
1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Przedszkole jest przykładem właściwego traktowania i wykorzystania zasobów przyrody nieożywionej. Dzieci dostrzegają wartość i znaczenie całej natury dla życia ludzkiego. Stale są podejmowane działania na rzecz ochrony środowiska. Obcowanie z naturą daje radość wszystkim uczestnikom realizowanych programów, w zakresie poznania i ochrony przyrody.

² „Czas wolny winien być przeznaczony w sposób właściwy na relaks duchowy oraz wzmacnianie zdrowia ducha i ciała tak przez zgodne z upodobaniami zajęcia i studia, podróże do innych krajów (turystyka) (...), jak również przez ćwiczenia i aktywność sportową”. KDK 61.

1.10. ZAGROŻENIA

Społeczności, rodzinna i przedszkolna, nie zwracają uwagi na wartości przyrody nieożywionej. Rozszerza się zakres wandalizmu, nie szanuje się środowiska naturalnego (zieleni, miejskich parków, terenów rekreacyjnych, bloków, ulic). Powstają subkultury oparte na agresji, wobec ludzi oraz wobec przyrody nieożywionej. Zanika motywacja ochrony przyrody. Młodzież nie wykazuje chęci przebywania na łonie przyrody i korzystania z jej piękna.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Dla dzieci wyjątkowo fascynujący jest świat przyrody – chętnie poznają jego tajniki poprzez rozmowy z rodzicami lub zabawę na łonie natury. Warto więc od najwcześniejszych lat zaznajamiać dzieci z tematyką ochrony środowiska. Już dzieci w wieku przedszkolnym można uczyć, jak dbać o środowisko naturalne. Organizujmy własne obserwacje, doświadczenia, eksperymenty i projekcje filmów przyrodniczych, ponieważ w takiej formie dzieci najlepiej przyswajają wiedzę o naturze i środowisku.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

W książce Agnieszki Frączek znajdziemy lekko napisane, zabawne wierszyki dla dzieci o środowisku, w którym żyjemy i zasadach, jakich należy przestrze-

gać każdego dnia w domu, w lesie, na łące. Autorka potrafi bawić, jednocześnie ucząc wrażliwości na potrzeby innych stworzeń i życia w zgodzie z przyrodą.

Gdy nadchodzi złota jesień,
lubię włóczyć się po lesie...
Chodzę sobie, zbieram kurki,
słucham wiatru i kukułki,
wącham szyszki, liczę buki
i podglądam tłuste żuki.

Ale cóż to? Na mym szlaku
pośród szyszek i maślaków,
wrzosów, mchu i liści złotych
dziwne skryły się przedmioty:
czajnik, rynna (niemal nowa),
zlew i muszla klozetowa,
wiadro, widły, klucz, komoda,
trzy skarpety, kłódka, chodak,
stosy opon (różnych marek),
trąbka, pompka i lewarek...

Kto przydźwigał tu to wszystko?
Kto zamienił las w śmietnisko?!
„Kto? To ludzie oczywiście...”,
zazumiały złote liście.
A ja wielką mam ochotę
Zanieść ludziom tym z powrotem:
czajnik, rynnę (niemal nową),
zlew i muszlę klozetową,
wiadro, widły, klucz, komódkę,
trzy skarpety, chodak, kłódkę,
stosy opon (różnych marek),
trąbkę, pompkę i lewarek...

Przytoczony wiersz z książki „Dobre obyczaje, czyli z przyrodą za pan brat” może być pretekstem do porozmawiania z dziećmi o tym, jak ważna jest troska o środowisko naturalne. Nasze środowisko jest naszym domem. Powinniśmy więc o nie dbać, ponieważ jesteśmy za nie odpowiedzialni. Chcemy, a przynajmniej powinniśmy żyć z naszym otoczeniem w symbiozie. Nie zaśmiecać i nie niszczyć go, aby również przyszłe pokolenia mogły się cieszyć jego pięknem. Jest ono w dużej mierze odpowiedzialne za nasze samopoczucie, tak jak i my jesteśmy odpowiedzialni za jego stan. Nasze środowisko to nasza przyszłość.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Trzeba aby młodość była „wzrastaniem”. Ogromne znaczenie posiada dla tego obcowanie ze światem widzialnym: z przyrodą. Obcowanie to wzbogaca nas w młodości w inny sposób jeszcze niż sama „książkowa” wiedza o świecie. Wzbogaca nas w sposób bezpośredni. Można by powiedzieć, że obcując z przyrodą przejmujemy w siebie, w nasze ludzkie bytowanie, samą tajemnicę stworzenia, która odsłania się przed nami niesłychanym bogactwem i różnorodnością istnień widzialnych a równocześnie wciąż zaprasza w stronę tego, co ukryte, co niewidzialne.

Wymowa morza. Przemawia ono bez słów. Przemawia językiem głębi. Nad morzem św. Augustyn prowadził swe rozważania na temat niezgłębionej tajemnicy, jaką jest Bóg – i tej tajemnicy, jaką jest człowiek. Ludzka dusza... Człowiek współczesnej cywilizacji zagrożony jest chorobą powierzchni, niebezpieczeństwem spłylenia. Trzeba pracować dla odzyskania tej głębi, która właściwa jest ludzkiej istocie. Tej głębi, która wzywa jego umysł i serce, podobnie jak morze wzywa. Jest to właśnie głębia prawdy i wolności, sprawiedliwości i miłości. Głębia pokoju.

Jan Paweł II, *Abyście umieli zdać sprawę z nadziei, która jest w was*. List Apostolski do młodych całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodości, 31.03.1985, 14, w: tegoż, *Młodość nadzieją Kościoła*, Warszawa 2005, s. 43.

Jan Paweł II, Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do ludzi morza, Gdynia, 11.06.1987, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, Kraków 2012, s. 468-469.

Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św., Nowy Targ, 8.06.1979, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002*. Przemówienia, homilie, Kraków 2012, s. 159-160.

Człowiekowi potrzebne jest to piękno krajobrazu – stąd też nic dziwnego, że ciągną tutaj ludzie z całej Polski, a także spoza Polski. Ciągną latem i zimą. Szukają odpoczynku. Pragną odnaleźć siebie w obcowaniu z przyrodą. Pragną odzyskać siły w zdrowym wysiłku fizycznym: marszu, w podejściu, we wspinaczce, w zjeździe narciarskim.

Elementarz Benedykta XVI Josepha Ratzingera dla pobożnych, zbuntowanych i szukających prawdy, oprac. M. Zawada, Kraków 2008, s. 28.

Kiedy komfort techniczny osiąga szczyty, rodzi się tęsknota za pierwotną tęsknotą. Otaczający człowieka świat, który sam sobie utworzył, staje się dla niego więzieniem. Rozlega się w nim krzyk za wolnością, za czymś zupełnie innym niż to, co człowiek ma wokół siebie. Okazuje się, że czas wolny od zajęć nie oznacza jeszcze wolności i swobody, że trzeba uczyć się mieć czas wolny, jeżeli praca ma nie stracić sensu.

Jeśli zbliżamy się do przyrody i środowiska bez tego otwarcia na zadziwienie i podziw, jeśli nie mówimy już językiem braterstwa i piękna w naszej relacji ze światem, to nasze postawy będą postawami władcy, konsumenta lub jedynie wyzyskującego zasoby naturalne, niezdolnego do postawienia ograniczeń swoim doraźnym interesom. Jednakże jeśli czujemy się ściśle związani ze wszystkim, co istnieje, to umiar i troska pojawiają się spontanicznie. Ubóstwo i prostota świętego Franciszka nie były ascezą jedynie zewnętrzną, ale czymś bardziej radykalnym: wyrzeczeniem się czynienia z rzeczywistości jedynie przedmiotu użytku i panowania.

LS 11.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię. Ziemia zaś była bezładem i pustkowiem: ciemność była nad powierzchnią bezmiaru wód, a Duch Boży unosił się nad wodami. Wtedy Bóg rzekł: „Niechaj się stanie światłość!” I stała się światłość. Bóg widząc, że światłość jest dobra, oddzielił ją od ciemności. I nazwał Bóg światłość dniem, a ciemność nazwał nocą. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień pierwszy. A potem Bóg rzekł: „Niechaj powstanie sklepienie w środku wód i niechaj ono oddzieli jedne wody od drugich!” Uczyniwszy to sklepienie, Bóg oddzielił wody pod sklepieniem od wód ponad sklepieniem; a gdy tak się stało, Bóg nazwał to sklepienie niebem. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień drugi. A potem Bóg rzekł: „Niechaj zbiorą się wody spod nieba w jedno miejsce i niech się ukaże powierzchnia sucha!” A gdy tak się stało, Bóg nazwał tę suchą powierzchnię ziemią, a zbiorowisko wód nazwał morzem. (...) A potem Bóg rzekł: „Niechaj powstaną ciała niebieskie, świecące na sklepieniu nieba, aby oddzielały dzień od nocy, aby wyznaczały pory roku, dni i lata; aby były ciałami jaśniejącymi na sklepieniu nieba i aby świeciły nad ziemią”. I stało się tak. Bóg uczynił dwa duże ciała jaśniejące: większe, aby rządziło dniem, i mniejsze, aby rządziło nocą, oraz gwiazdy. I umieścił je Bóg na sklepieniu nieba, aby świeciły nad ziemią; aby rządziły dniem i nocą i oddzielały światłość od ciemności. A widział Bóg, że były dobre (Rdz 1,1-10.14-18).

Por. Rdz 7,10-13; Wj 3,1-6;
13,17-29; Iz 54,10;
Pnp 8,6-7; Kol 1,15.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Każde stworzenie posiada swoją własną dobroć i doskonałość. O każdym z dzieł „sześciu dni” jest powiedziane: „A widział Bóg, że było dobre”. „Wszystkie rzeczy bowiem z samego faktu, że są stworzone, mają własną trwałość, prawdziwość, dobroć i równocześnie własne prawa i porządek”. Różne stworzenia, chciane w ich własnym bycie, odzwierciedlają, każde na swój sposób, jakiś promień nieskończonej mądrości i dobroci Boga. Z tego powodu człowiek powinien szanować dobroć każdego stworzenia, by unikać nieuporządkowanego wykorzystania rzeczy, które lekceważy Stwórcę oraz powoduje zgubne konsekwencje dla ludzi i ich środowiska (KKK 339).

Por. KKK 295; 299; 319; 341.

IV. LITERATURA

4.1. WYBÓR LITERATURY

Dziubak E., *Rok w lesie*, wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.

Frączek A., *Dobre obyczaje, czyli z przyrodą za pan brat*, wyd. Arkady, Warszawa 2007.

Liszewska J., Maruszczak M., Maternicka G., *Młody obserwator przyrody. Encyklopedia*, wyd. Multico, Warszawa 2015.

Samojlik T., *O rety! Przyroda*, wyd. Multico, Warszawa 2018.

4.2. LITERATURA PRZEDMIOTU

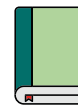
Albińska E., *Człowiek w środowisku przyrodniczym i społecznym. Zarys problematyki ekologii społecznej*, wyd. TN KUL, Lublin 2005.

Elementarz Benedykta XVI Josepha Ratzingera dla pobożnych, zbuntowanych i szukających prawdy, oprac. M. Zawada, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2008.

Franciszek, enc. *Laudato si'*. W trosce o wspólny dom, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.

Heller M., *Czas i przyczynowość*, wyd. TN KUL, Lublin 2002.

Heller M., *Filozofia i wszechświat. Wybór pism*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2013.

- Heller M., *Filozofia przyrody. Zarys historyczny*, wyd. Znak, Kraków 2004.
- Jan Paweł II, *Abyście umieli zdać sprawę z nadziei, która jest w was*. List Apostolski Ojca Świętego Jana Pawła II z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży, 31.03.1985, w: tegoż, *Młódzież nadzieją Kościoła*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2005, s. 5-53.
- Jan Paweł II, Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do ludzi morza, Gdynia, 11.06.1987, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 468-475.
- Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św., Nowy Targ, 8.06.1979, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 159-162.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Koniecznyński J., Zarzycki R., *Ochrona powietrza w teorii i praktyce*, wyd. Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN, Zabrze 2004.
- Papieska Rada *Iustitia et Pax, Kompendium nauki społecznej Kościoła*, wyd. Jedność, Kielce 2005.
- Pedagogika w pokoju nauczycielskim*, red. K. Kruszewski, wyd. WSiP, Warszawa 2000.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Biblia Tysiąclecia, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Rogowski R.E., *Mistyka gór*, wyd. M, Kraków 2004.
- Rogowski R.E., *Mistyka Tatr*, wyd. Znak, Kraków 2002.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606.
- Szpilska A., Kluz Z., Pożniczek M.M., Wojciechowska H., *Poznajemy tajemnice przyrody. Poradnik dla nauczycieli przyrody*, wyd. UJ, Kraków 2000.